

ÇALIŞAN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ ÖZELİNDE ÖĞRENCİ YOKSULLUĞU: MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Ebru AÇIK TURGUTER*

Öz

Sosyolojik anlamda toplumu oluşturan topluluk ve gruplar farklı özelliklere sahip olup bulundukları konumlara göre toplumsal artıya ulaşmada avantajlı ya da dezavantajlı olabilmektedirler. Dezavantajlı grupların varlığı farklı şekillerde ele alınmaya ve durumlarıyla ilgili çözümler üretilmeye çalışılsa da özellikle 1980'lerden sonra neo-liberal politikaların etkisi ve sosyal refah devletinin dünyanın önemli bir bölümünde çöküşüyle düzenli bir gelirden yoksun, ekonomik anlamda bağımlı ve kırılgan olan gruplar, sosyolojik araştırmaların gündemine yeniden oturmuştur. Bu gruplardan biri de yükseköğretimde okuyan ve yoksulluk çeken üniversite öğrencileridir. Üniversite öğrencileri başta kredi ve burs olmak üzere yoksullukla ve yoksunlukla çeşitli şekillerde mücadele etmektedirler. Ancak bu yollardan sonra en çok başvurulan strateji çeşitli sektörlerde geçici de olsa çalışmaktır. Bu noktadan hareketle çalışmada, MSKÜ'nün Kötekli Kampüsü'nde yedi fakülte; yirmi bir bölümde eğitim gören ve aynı zamanda çalışan altmış yedi öğrenci ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler "öğrencilik halleri", "okulda öğrenci, iş yerinde çalışan olmak" temalarından hareketle analiz edilmiştir. Çalışmada elde edilen en önemli bulgu öğrencilere yapılan aile desteğinin, kredi ya da burs olanaklarının günümüz ekonomik şartlarında yetersiz olduğu ve bu durumun öğrencileri çalışmaya yönlendirdiğidir. Öğrencilerin eğitimleri devam ederken çalışmaları ise onları akademik, sosyal ve psikolojik olarak olumsuz yönde etkilemektedir.

Anahtar Kelimeler: Üniversite Öğrencileri, Kronik Yoksulluk, Öğrenci Yoksulluğu, Geçici Çalışma Biçimleri.

* Dr. Öğr. Üyesi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, ebruacik@mu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-6412-5510>

WORKING UNIVERSITY STUDENTS AND STUDENT POVERTY: THE CASE OF MUĞLA SITKI KOÇMAN UNIVERSITY

Abstract

Sociologically, the communities and groups that make up society have different characteristics, and depending on their positions, they may experience advantages or disadvantages in achieving social gain. The existence of disadvantaged groups has been addressed in various ways, and solutions have been sought for their situations. However, particularly since the 1980s, the impact of neoliberal policies and the collapse of the welfare state in significant parts of the world have brought renewed attention to groups without regular income, economically dependent, and vulnerable. One such group is university students who experience poverty while pursuing higher education. University students engage in various forms of struggle against poverty and deprivation, primarily through loans and scholarships. Nonetheless, the most commonly adopted strategy beyond these means is temporary employment in various sectors. In this study, in-depth interviews were conducted with sixty-seven students studying in twenty-one departments across seven faculties at Muğla Sıtkı Koçman University's Kötekli campus. The data obtained from the interviews were analyzed based on the themes of "student experiences" and "being a student at school, a worker at the workplace." The most significant finding of the study is that the support provided by families, as well as opportunities for loans or scholarships, is insufficient under current economic conditions, leading students to seek employment. Working while continuing their education negatively impacts students academically, socially, and psychologically.

Keywords: *University Students, Chronic Poverty, Student Poverty, Temporary Employment Forms.*

Giriş

Toplumsal yapı pek çok kurumdan ve bunların bileşeninden oluşmaktadır. Toplumsal kurumların devamlılığı ve dinamizmi açısından sahip olduğu en önemli kategorilerin başında gençlik gelmektedir. Bu önem nedeniyle gençlik kategorisi pek çok bilimsel alan tarafından farklı şekillerde ele alınmaktadır. Sosyal bilimler ve onun özelinde sosyoloji açısından gençlik; sürdürülebilir politikalar, eğitim, istihdam, kalkınma, sağlıklı nesiller yetiştirebilme ve toplumun devamını sağlayabilme gibi pek çok konunun da merkezinde yer almaktadır. Bu kategorilerden biri olan üniversite gençliği ile ilgili çalışmaların daha çok istihdam, beşerî sermaye ve eğitim alanında başarı/performans ile ilgili olduğu görülmektedir. Bununla birlikte üniversitede okuyan öğrencilerin süreç içerisinde yaşadıkları farklı sorunlar da dikkat çeken konular arasına girmiştir. Zira günümüzde küresel piyasaların işleyişi, emeğin dönüşen yapısı ve prekarizasyon, farklı çalışma biçimleri, e-ekonomi gibi faktörler istihdam biçimlerine ve onun özelinde eğitim alanına bakılmasını gerektirmektedir.

Sanayi Devrimi'yle çalışabilen ve çalışamayan grupların keskin biçimde ayrılması ve ilerleyen dönemlerde istihdam için eğitimin önemli olması “nitelik sahibi olma” faktörünü ortaya atmış ve kitlesel eğitim pek çok ülkede yaygın hale geldiği gibi yükseköğretime de hatırı sayılır biçimde katılım gerçekleşmeye başlamıştır. Özellikle işsizliğin “niteliksiz” yani okur-yazar olmayan, düzenli bir eğitime sahip olmayan kişiler arasında yoğun olması eğitim alanına dahil olmanın gün geçtikçe artışı beraberinde getirmiştir. Bu nedenle dünyada ve Türkiye’de üniversiteleşme ve üniversite öğrencisi olma beşerî yatırım minvalinde istikrarlı şekilde artmıştır (Öçal, 2021, s. 105; UNESCO, 2017, s. 2). Ancak bu durum özellikle de 2000’li yıllarda nitelikli emeğin aleyhine değişmeye başlamış; genel olarak sektörler, ucuz ve kalifiye olmayan işgücüne daha çok ihtiyaç duymaya ya da emeğin maliyetini farklı çalışma biçimleriyle (ev-merkezli, part-time, dönemsel, mevsimsel, freelance vb.) en aza indirmeye başlamışlardır. Bu çalışma biçimlerine eklenen önemli bir grupta üniversite öğrencileridir. Çeşitli verilerinde ortaya koyduğu üzere üniversite öğrencileri geçici istihdam biçimleri açısından önemli bir kümelenmeyi işaret etmektedir. Üniversite öğrencilerinin de dahil olduğu genç nüfusun (15-24 yaş arası) işgücüne katılım oranı TÜİK 2014 verilerine göre yılında %37.6 iken 2023 yılında bu oran %45.6’ya yükselmiştir (TÜİK, 2023). Bu verilere göre eğitime devam ederken çalışma yaşamına katılım gösteren bireylerin sayısı her geçen yıl artmaktadır. Buradan hareketle üniversite öğrencilerinin istihdamla ilişkisi mezuniyet sonrasında mezuniyet öncesine taşınmaya başlamıştır, yorumu yapılabilir. Ancak burada dikkat çeken en önemli nokta söz konusu durumun “öğrenci yoksulluğu” gibi önemli bir sorunla çakışmasıdır. Öğrenciler yoksulluk ve yoksunluk yaşamaya başladıkça emek sürecine dahil olma ihtimalleri de artmaktadır. Küreselleşme ve neo-liberal politikaların ülke ekonomisini zorlaması, ekonomik krizler, gelir dağılımındaki adaletsizlik, işsizlik ile daha da derinleşen yoksulluk (Şentürk, 2009, s. 209) hem genç bireyler hem Türkiye hem de söz konusu çalışma açısından oldukça önemli bir sorundur. Bu nedenle çalışmada öncelikli olarak toplumsal bir sorun olan yoksulluğa bakılacaktır.

1.ÖNEMLİ BİR TOPLUMSAL SORUN OLARAK YOKSULLUK VE ÖĞRENCİ YOKSULLUĞU

Tarihi bir olgu olan yoksulluk, her toplumda görülebilen önemli bir ekonomik ve toplumsal sorundur. Yoksulluk kültürel, siyasal, psikolojik vb. pek çok boyuta sahiptir. Günümüzde bu çok boyutluluğa ülkelerin özgün koşulları, kapitalizmdeki eşitsiz gelişme ve yarattığı krizlerde eklenmektedir. Bu anlamda yoksulluk küresel bir olgu olarak farklı boyut ve şiddetlerde tüm dünyada yaşanmaktadır (MacPherson ve Silburn, 1998, s. 2; Şentürk, 2009, s. 207). Küresel bir olgu olan yoksulluğun çoklu yapısını ortaya koymaya çalışan farklı yoksulluk tanımları söz konusudur.

Yoksulluk, minimum yaşam standardına ulaşamama (Dünya Bankası, 1990); bireylerin yaşamlarını sürdürebilmesini sağlayan temel ihtiyaçlarını giderememesi (Drewnowsk, 1977), ekonomik kaynaklara ulaşamama ya da özel tüketim yetersizliği olarak (Aktan ve Vural, 2002; Lipton, 1997) tanımlanmaktadır. Bununla birlikte alt sınıf yoksulluğu, çevresel-mekânsal yoksulluk ve sürekli yoksulluk (Jargowsky ve Bane, 1990, ss. 16- 17) gibi yoksulluğu farklı boyutlara ayıran tanımlamalar olduğu gibi; yoksulluğu yoksunlukla, sömürü ve eşitsizlikle ilişkilendirerek kültürel ve yapısal yoksulluk gibi daha da ayrıntılandıran tanımlamalarda söz konusudur (DiNitto, 1991, ss. 48-64). Bunların dışında yaygın olarak yapılan tanımlamalarda yoksulluk “mutlak ve görelî” olarak kategorize edilmektedir (Ataç, 2012, s. 269; De Verteuil, 2014, s. 57; Kaygalak, 2001, s. 125; Tekeli, 2000, s. 142).

Mutlak yoksulluk, genel olarak yaşam koşullarının minimum düzeyinin altında olma, olarak tanımlanmaktadır (Lok-Dessallien, 2005, s. 2; Sallan Gül, 2002, s. 108; Sidney, 2009, s. 173; Tekeli, 2000, s. 145). Görelî yoksulluk ise temel ihtiyaçların karşılanabildiği ancak kişisel kaynakların yetersizliği sebebiyle toplumun genel refah seviyesinin altında kalma ve insan onuruna yaraşır bir şekilde hayatını idame ettirebilmek için yeterli gelire sahip olamama ile tanımlanmaktadır (Aktan ve Vural, 2002, s. 2; Adman vd., 2002, s. 8; Okurkan Bursal, 2010, s. 7). Bu tanımlamalarla birlikte yoksullukla ilgili yapılan çalışmalar bu olgunun tanımlanmasında öznel ve nesnel yoksulluk tanımlarına da bakmayı zorunlu kılar. Nesnel yoksulluk yaklaşımında, yoksulluğun neden kaynaklandığını ve yoksulluğun etkisi altında olan bireylerin bu durumdan kurtulabilmeleri için nelere ihtiyaç duyduğu ve neler yapmaları gerektiği önceden belirlenen değerlendirmeleri içerir (Aktan ve Vural, 2002; Karadavut, 2018). Öznel yaklaşım ise, insanların hizmetlere ve mallara ne kadar değer verdiğine, onlar hakkındaki tercihlerinin ne olduğuna bakar (Lok-Dessallien, 2005, s. 3). Yaklaşım, bireylerin kaliteli bir yaşam sürdürmelerini sağlayacak kaynakların neler olacağını yoksul bireylerden hareketle ortaya koyar (Şenses 2001, s. 93). Yoksulluk ayrıca kronik yani bireylerin yaşamlarının uzun bir kesitinde devam eden ve nesilden nesile aktarılan (Barrientos ve Shepherd, 2003, s. 3) yoksulluk ve geçici yoksulluk olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımların dışında kent yoksulluğu, kırsal yoksulluk, gelir yoksulluğu, insani yoksulluk gibi pek çok yoksulluk tanımı yapılmaktadır. Söz konusu bu çalışma, yoksulluğun farklı tanımlarının yoksulluğun farklı boyutlarını açıklamada önemli olduğunu kabul etmekle birlikte kronik yoksulluk tanımına dikkat etmekte; üniversite öğrencileri özelinde ele alınacak olan yoksulluğun buradan hareketle daha iyi anlaşılacağını öne sürmektedir. Zira çalışan öğrencilerin yoksullukla ilgili deneyimlerinin üniversite öğrenimleriyle başlamadığı ancak üniversite öğrenimi sırasında değişen ve zorlaşan ekonomik şartlar nedeniyle daha da derinleştiği ve sonuç olarak bu durumun onları daha kırılgan hale getirdiğine dair pek çok veri bulunmaktadır. Yapılan literatür taramasında da ülkemizde ve dünyanın çeşitli yerlerinde pek çok üniversite öğrencisinin yoksulluktan

kurtulmak ve eğitimlerine devam edebilmek için çeşitli sektörlere geçicide olsa dahil olmaya çalıştığı görülmüştür.

Manthei ve Gilmore (2005), Holmes (2008) ve Perna (2010) farklı zamanlarda yaptıkları çalışmalarında, bazı öğrencilerin üniversite masraflarını ödemek için çalışmak zorunda kaldıklarını ve kazandıkları paranın çoğunu gündelik ihtiyaçlarına harcadıklarını bulgulamışlardır. Daha yakın dönemlerde yapılan çalışmaların gösterdiği üzere yoksulluk çeken öğrencilerin eğitimlerine devam etmek için çalışmaya yönelmelerinin küresel bir olgu olmaya doğru yöneldiği ortaya çıkmaktadır. Newton ve Turale'nin 2016 yılında Avustralya Ballarat Üniversitesi'nde yaptıkları çalışmalarında üniversite öğrencilerinin yoksullukla mücadele stratejilerine yönelmişlerdir. Devlet bursuna bağımlılık, yarı zamanlı çalışma gibi durumların öğrencileri yoksulluktan koruyamadığı ve öğrencilerin aldıkları karşılıklı bursları onları borçluluk döngüsüne soktuğu ve bu döngüden kurtulmak için uzun saatler çalışarak akademik kariyerlerine riske attıklarını bulgulamışlardır. Çalışmada yoksulluk sınırının altında kalan öğrencilerin kadınlardan çok erkekler olduğu ve bunların bir evde yaşama olasılıklarının daha düşük olduğu (yurt ya da apart tarzı barınma biçimlerini kullanabildikleri) bulgulanmıştır.

Tetteh ve arkadaşlarının (2019) Gana'da dört üniversitede kayıtlı olan ve aynı zamanda çalışan 360 üniversite öğrencisinin katılımı ile gerçekleştirdikleri çalışmalarında akademik kariyerlerine devam etmek ve kendilerini finanse etmek için çalışan öğrencilerin, eğitimleri için gereken zamanı ayırmada zorlandıkları ve akademik kurumlarından işverenlerine göre daha iyi destek (burs, kredi, barınma, yol masrafları vb.) aldıkları bulgulanmıştır. Sonuç olarak öğrenciler hem derslerine gereken ilgiyi gösterememekten hem de emeklerinin karşılığını alamamaktan gerilim yaşamaktadırlar. Tumin ve arkadaşları (2020) Malezya İslam Üniversitesi'nde gerçekleştirdikleri çalışmalarında birçok öğrencinin, artan eğitim maliyetleri, azalan burslar ve düşük aile gelirleri nedeniyle eğitimlerini desteklemek için yarı zamanlı işlere, kredilere başvurabildikleri gibi bazıları masraflarını karşılamak için birden fazla işte çalıştıklarını ortaya koymuşlardır. Okurken çalışmak, öğrencilerin finansal ihtiyaçlarını, kendini geliştirme ve gerçek dünya deneyimlerini arttırmada etkili olurken bu durum akademik çalışmalarında onları zorlayabilmektedir. Yine Schunke (2023) Estonya'da ekonomik nedenlerden dolayı çalışmak zorunda olan üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada, iş hayatı, kişisel sorumluluklar ve akademik yükümlülükler arasında denge kurmanın öğrenciler için zorlayıcı olduğunu bulgulanmıştır. Son olarak Summer ve arkadaşlarının (2023) ABD'nin Pasifik Kuzeybatı bölgesindeki üniversitelerde bulunan 214 öğrenci ile gerçekleştirdikleri çalışmalarında katılımcıların %76'sının en az bir işte çalıştığını tespit etmişlerdir. Söz konusu öğrenciler okul masrafları, gündelik harcamaları ve kira giderleri gibi kişisel ihtiyaçlarını karşılamak için çalıştıklarını belirtmişlerdir.

Ülkemizde de üniversite öğrencilerinin okurken çalışma hayatına girmesine neden olan sebepler araştırma konusu olmuştur. Çelik ve Beşpınar (2011), üniversite öğrencilerini çalışma yaşamına iten en belirleyici etmenin ekonomik sorunlar olduğunu belirtmişlerdir. Söz konusu çalışmada araştırmacılar, öğrencilerin ailelerinin maddi sıkıntı yaşamalarının gençlerin eğitimlerini sonlandırmasını ya da eğitimlerinin yanı sıra iş hayatına başlamasını zorunlu kıldığını bulgulamışlardır. Balkız (2015) çalışmasında, çalışan üniversite öğrencilerinin emek piyasalarına dahil olma nedenleri ile çalışılan işlerin türleri ve geçim-tüketim ilişkilerine odaklanmıştır. Farklı yıllarda inşaat sektöründe çalışan üniversite öğrencilerinin çalışma yaşamlarına dair yürütülen çalışmalarda da benzer sonuçlara rastlanmaktadır. Kahraman ve Kahraman'ın (2016), Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi öğrencilerinden sadece inşaat sektöründe çalışan on beş üniversite öğrencisiyle gerçekleştirdikleri çalışmalarında yoksul öğrencilerin eğitim sistemi içerisinde tutan mekanizmalar olan aile desteği, burs, öğrenim kredisi gibi seçeneklerin devreye girmediği ya da yetersiz olduğu durumlarda öğrencilerin farklı şekillerde emek sektörüne dahil olduğunu ortaya koymuşlardır. Araştırmacılar çalışmalarında mevsimlik istihdama katılan üniversite öğrencilerinin küçük yaşlardan itibaren çalışma hayatına atıldıklarını, bedenlen zor ve güç gerektiren işlerde yoğun bir şekilde çalıştıkları ve tüm bunları eğitimlerine devam etmek için yaptıklarını bulgulamışlardır. Usanmaz'ın inşaat sektörü özelinde yürüttüğü çalışmasında (2018), üniversite öğrencilerinin ekonomik ihtiyaçlarını gidermek için geliştirdiği çeşitli çözümler arasında iş hayatına atılmanın ilk sırada yer aldığını ve yine inşaat sektöründe çalışan öğrencilere yönelen Usanmaz ve Kahraman (2020), yoksullukla mücadele eden gençlerin ailelerine maddi anlamda destek sağlamak için düşük ücretli işlerde çalıştığını; maaşlarını ailesine iletmeyen az sayıda öğrencinin eğitimlerine devam ederken elde ettikleri geliri eğitim hayatlarındaki ihtiyaçları için kullandıklarını bulgulamışlardır. Koç'un (2017) Akdeniz Üniversitesi'nde eğitim gören ve emek sektörüne ucuz işgücü olarak dahil olan yirmi üniversite öğrencisiyle yaptığı çalışmada, çağrı üzerine çalışma adı verilen olguya yönelmiştir. Koç'un belirttiği üzere Türkiye'de geçmişte fiilen uygulanan "güvencesiz" istihdam biçimleri, 2003 yılında İş Kanunu'nda yapılan yeni düzenlemeler ile birlikte çalışma yaşamında "yasal" olarak yerini almıştır. Bunlardan biri olan çağrı üzerine çalışma, geçici nitelikte olup hizmet sektöründe iş yoğunluğunun olduğu bayram, düğün, nişan, mezuniyet, kongre gibi faaliyetlerde başvurulmuş istihdam biçimidir. Eğitimlerine devam etmek için böyle bir sürece giren öğrencilerin güvencesiz çalıştıkları, emeklerinin karşılığını alamadıkları ve iş yerinde kadrolu çalışanlar tarafından kötü muameleye uğradıkları tespit edilmiştir. Kırlioğlu ve Özdemir'in (2023) Karabük, Ankara, Kocaeli, İstanbul, Mardin şehirlerinde çalışan yirmi bir üniversite öğrencisiyle yaptıkları çalışmada da öğrencilerin ekonomik kaygılar ve gündelik ihtiyaçlarını karşılayabilmek için çalışma yaşamına yöneldiklerini bulgulamışlardır.

Genel olarak yapılan çalışmalara bakıldığında aile desteğinin olmadığı ya da yetersiz olduğu, kredi ya da burs gibi imkanlardan faydalanamama ya da bunların günümüz ekonomik şartlarında öğrencilerin yaşamlarını devam ettirmede yetersiz olmasının öğrencilerin farklı sektörlerde farklı şekillerde çalışmasına neden olduğu görülmüştür. Söz konusu bu çalışma, üniversite öğrencilerinin çalışarak yoksullukla mesafelenmeye çalışmalarına yerel bir alandan hareketle odaklanmaktadır. Çalışma, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'nin öğrencileri arasında gittikçe yaygın hale gelmeye başlayan “okurken çalışarak kendini finanse etme” pratiğinin yoksullukla mücadelede etkili olup olmadığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Öğrencileri henüz mezun olmadan emek piyasasıyla karşı karşıya getiren sosyolojik faktörleri anlamayı amaçlayan çalışma, öğrencilerin çalışma yaşamlarındaki deneyimleri, çalışma yaşamları ve akademik yaşamlarını bir arada yürütebilme becerileri, karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunların çözümü için yaptıklarına odaklanmaktadır.

2.ÇALIŞMANIN METODOLOJİK TERCİHLERİ

Ülkemizde de 208 üniversitede 6.950.142 öğrenci (YÖK, 2023) kayıtlıdır. Söz konusu rakamlar üniversitelerin hem devletlerin hem de iş gücü piyasalarının ihtiyacı duyduğu kalifiye emeğin yetiştirilmesi için önemli birer kurum olduklarının da göstergesidir. Ancak günümüz ekonomik şartlarında üniversite yaşamlarını devam ettirmek için pek çok genç, geçici ve güvencesiz çalışma koşullarına atılmakta; kendilerini ve eğitimlerini finanse etmeye çalışmaktadırlar. Bu çalışma, üniversite öğrencilerin yoksullukla mücadele etme biçimi olarak iş gücü piyasasına eklenme biçimlerini ortaya koymaya çalışmaktadır. Anlama odaklı olarak tasarlanan bu çalışmada eğitimlerine devam ederken emek sürecine farklı şekillerde (full-time, part-time, prim odaklı, evde çalışma vb) dahil olan üniversite öğrencilerinin çalışma yaşamı, yaşadıkları sorunlar, bu sorunlarla baş etme stratejilerinin neler olduğuna odaklanılmıştır. Bu nedenle çalışmada nitel araştırma tekniklerinden faydalanılmış ve gönüllü katılımcılarla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Çalışmada öğrencilere ulaşmak için farklı fakültelerde yer alan anahtar kişilere ulaşılmıştır. Anahtar kişiler hem araştırmacının tanıdığı hem de gönüllü katılımcıları tanıyan üniversite öğrencileridir. Anahtar kişilerin referansı ile farklı fakültelerde yer alan çalışan öğrencilere ulaşılmıştır. Çalışmada veri çeşitliliğine ulaşmak için hem farklı bölümlerde yer alan hem de farklı demografik özelliklere (öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumları, daha önceki çalışma deneyimleri, okudukları bölümler, yaşadıkları yer -yurt, ev, pansiyon-) sahip öğrencilerin deneyimlerine odaklanılmıştır. Çalışmada ayrıca farklı fakültelerin öğrencilerinin öğrenciyken çalışma yaşamına dahil olma biçimleriyle mezun olduklarında istihdam edilebilme biçimleri arasındaki ilişkiye de değinilmiştir. Çalışmanın sahası derinlemesine görüşmelerde önemli olan doyum noktasına ulaşıldığında sonlandırılmıştır. Çalışmaya kampüste yer alan yedi fakülte ve yirmi bir bölümde okuyan altmış

yedi öğrenci gönüllü olarak katılmıştır. Çalışmanın en büyük sınırlılığı belirli bir alandan hareketle tasarlanmış olması ve kampüsteki yedi fakülteden gönüllü katılımcılara ulaşmasıdır. Ancak çalışma gençlik çalışmaları, öğrenci yoksulluğu ve çalışan üniversite öğrencileri ile ilgili çalışmaların belirli boyutlarını ortaya koyma potansiyelini de içinde barındırmaktadır.

3. BULGULAR VE ANALİZ

Çalışmaya katılan öğrencilerin öncelikli olarak demografik özelliklerine yoğunlaşmıştır. Katılımcıların yaşları on sekiz ile yirmi dokuz arasında değişmektedir ancak asıl kümelenme yirmi iki ile yirmi dört yaş arasındadır. Bu yaş aralığında yirmi sekiz öğrenci bulunmaktadır. Katılımcılardan otuz dokuzu kadın; yirmi sekizi erkektir. Öğrencilerden beş tanesi lisans üstü eğitim alırken diğerleri farklı sınıflarda lisans eğitimlerine devam etmektedirler. Otuz iki katılımcının ailesinde ilk üniversite okuyan kişi kendisi olup kültürel sermaye edinmede daha çok okullarının katkısı olduğu bilgisi edinilmiştir. Katılımcıların kardeş sayısı iki ile dokuz arasında değişmekte ve otuz sekiz tanesinin aile üyelerinden babalarının çalıştığı, on ikisinin babasının hayatta olmadığı ve bunlardan altı tanesinin büyük ağabeyinin çalışıp eve baktığı; on yedi katılımcının babasının ise emekli olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Katılımcıların on dört tanesinin annesi çalışmaktadır; dört katılımcının annesi ise emeklidir. Katılımcılardan üç tanesinin annesi hayatta değilken kırk altı tanesi ev emekçisidir. Öğrencilerden yirmi sekiz tanesi KYK kredisi almaktadır. Katılımcıların ailelerinin aylık hane gelirleri 18 bin ile 120 bin arasında; kendi kazançları ise 3.500 ile 30 bin arasında değişmektedir. Katılımcılardan yirmi beş tanesi ailelerinden maddi anlamda destek almazken bunlardan sekiz tanesi ailelerine ya da okuyan kardeşlerine para göndermektedirler. Katılımcılar, hizmet sektörünün çeşitli alanlarında çalışmaktadırlar. Bunlar; zincir marketler, fast food restoranları, kozmetik mağazaları, kitap ve kırtasiye ürünleri mağazası, kafeler, organizasyon şirketleri, inşaatlar, havuzlar, üniversite ve üniversite hastanesi, çiçekçidir. Öğrenciler garsonluk, barista, satış danışmanlığı, müşteri hizmetleri, kasiyerlik, ön büro elemanlığı, çaycılık, moto-kuryelik, stok sayım elemanlığı, inşaat işçiliği, paketleme elemanı, mağaza müdür yardımcılığı, kasiyerlik, kısmi zamanlı çalışma, antrenörlük yapmaktadırlar. Çalışanların on iki tanesi tam zamanlı olarak çalışmakta ve bunlardan lisansüstü eğitime devam edenler dışındaki yedi tanesi onların deyimiyle bölümlerini uzatmış bulunmaktadırlar. Diğer katılımcılar part-time ya da çağrı usulü ile çalışmaktadırlar. Öğrencilerin yirmi beş tanesi yurttan, diğerleri ise kiralık evlerde iki ya da üç arkadaşı ile birlikte yaşamaktadırlar. Kirada oturan öğrencilerin on beşi üniversiteye ilk geldiklerinde devlet yurduna başvurmuş ama sıra onlara gelmediği için özel yurt ya da pansiyonlarda kısa süreliğine kalmışlardır. Çalışmaya katılan öğrencilerin önemli bir kısmı yurt odalarının kalabalık olması, istedikleri kişilerle aynı odada olamama, hijyen eksikliği ve yemeklerle ilgili sorunlardan bahsetmişlerdir. Öğrenciler yurttan kalmanın

haydalarından da bahsetmişlerdir. Genel olarak ailelerin yurtlara olan güvenleri ve bu ekonomik koşullarda en uygun kalınabilecek yer olması onlara göre yurtların avantajlarından. Katılımcılar kiralık evlerin avantajları olarak; çalışan kişiler için uygunluğunu, istedikleri kişilerle birlikte eve çıkabilmeyi, istedikleri zaman ders çalışabilmeyi, uyuyabilmeyi, duş almayı ve yemek yiyebilmeyi göstermişlerdir. Olumsuz olarak ise kiralının yüksek oluşu, konut sayısının yetersizliği ve bu nedenle konutların eski ve sağlıksız yapısı, ev sahiplerinin kendilerini “para makinesi” olarak görmelerini dile getirmişlerdir. Öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri onların kalabalık ve kültürel sermaye sahipliğinden uzak ailelerden geldiğine yöneliktir. Ayrıca katılımcıların önemli bir kısmı dar gelirli grubunda yer almaktadır. Emek-yoğun alanlarda çalışma deneyimlerinin olmasına rağmen emek piyasasındaki geçici olan konumları onları sömürüye açık getirmektedir. Böylece katılımcılar ekonomik olarak ve emek piyasası açısından kırılgan bir konumda yer almaktadırlar.

3.1. Öğrencilik Halleri

Katılımcılara bu başlık altında üniversite ve bölüm tercihleriyle ilgili kararları ve deneyimleri sorulmuştur. Öğrencilerin önemli bir kısmı üniversiteden ve bölümlerinden memnun olduklarını belirtmişlerdir.

“Psikoloji bölümleri içerisinde oldukça yeni yani burada, yeni açıldı, ben tercihlerimde severek yer verdim, birinci sınıftayım, şimdilik her şey iyi.” (K13, Kadın, 18 Yaş)

“Üniversitemi ve bölümümü bilerek yazdım yani isteyerek geldim. Fizyoterapi bence oldukça önemli bir alan, geleceğinin oldukça iyi olduğunu düşünüyorum. Ben zaten soran herkese hem bölümü hem de burayı tavsiye ediyorum. Bir kere her yere yakın, sonra sakin bir şehir.” (K15, Kadın, 23 Yaş)

“İngilizce İktisat’ı bilerek ve severek yazdım, bölümümden ve üniversiteden memnunum, hocalarda oldukça iyi.” (K25, Erkek, 23 Yaş)

“Bölüm ve üniversite ilgili bir şeyim yok, ben üniversiteye girmek için nasıl diyeyim... yani biraz vaktim gitti, kazandığım için de çok mutlu olmuştum. Burası güzel, biraz küçük ama olsun.” (K34, Erkek, 24 Yaş)

“Puanıma bakıp olabilecek en iyi yerleri yazdım, burası olduğu içinde çok pişman olmadım. Sosyolojinin geleceği ile ilgili iyi konuşulmayabilir. Yani işte çok mezun var, atanması yok gibi ama aile danışmanlığı var, kamu kuruluşları sosyolog alıyor şimdilik, e KPSS var. Yani biraz kişinin kendisi ile ilgili.” (K46, Kadın, 23 Yaş)

Katılımcılara ayrıca burada eğitim görmelerinin olumlu ve olumsuz yönleri sorulmuştur. Katılımcılar üniversite ve şehrin olumlu yönlerinden bahsederken kıyı turizminin varlığı, kentin sakinliği, çevre kirliliğinin ve trafiğin olmayışı gibi çevresel etmenlerden söz etmişlerdir.

“Manisa’ya yakın olması nedeniyle bizdeki herkes memnun, bende memnunum. Biraz küçük bir yer hatta iyi bir yürüyüşçüysen her yere yürüyerek gidebilirsin. Zaten en önemlisi Akyaka, Marmaris, Bodrum.” (K23, Kadın, 24 Yaş)

“Üniversite genel olarak sakin tıpkı şehir gibi. Bence oldukça temiz bir yer, bir kere kalabalık değil. Ben ilk geldiğimde kaybolmuştum ama küçük bir şehir olduğu için uzun sürmedi bu durum. Deniz kenarı için yorum yok, zaten oralar efsa!” (K24, Kadın, 21 Yaş)

“Üniversiteyi seviyorum, her yere yakın. Şehirde bazı binalar korunduğu için tarihi bir havası var, sevimli bir şehir. Kıyı turizmi ve bulunduğu bölge burayı tercih etmemde oldukça etkiliydi.” (K36, Erkek, 22 Yaş)

“Üniversite gittikçe büyüyor. Ben ilk geldiğimde bazı fakülteler yoktu, şimdi ondan fazla fakülte var. Şehre de ilk geldiğimde biraz şaşırmışım, kalabalıktır diye düşündüm, sonuçta Bodrum diye bir faktör var. Kalabalık değil ve bu duruma hemen alışıyorsun.” (K60, Erkek, 24 Yaş)

“Bize biraz uzak yani Siirt’e ama o çokta sorun değil...Çünkü mü, çünkü eve senede belki bir kez gidiyorum. Okul iyi bir sorunum yok, şehir de iyi. Yani deniz de iyi, ben kışın buradaysam yazında denizdeyim.” (K62, Erkek, 21 Yaş)

Katılımcılar yaşadıkları olumsuzlukları ekonomik ve sosyal faktörlere göre ortaya koymuşlardır. Bunlar daha çok üniversitedeki etkinliklerin azlığı ve şehrin pahalılığı ile ilgilidir. Bazı öğrenciler ise kentin yerlisi olan halkın onlara olan olumsuz davranışlarından da bahsetmişlerdir.

“Burasının en önemli sorunu pahalı olması ama her şey pahalı. Etkinlik işte malum bazı nedenlerden dolayı olmadı, uzaktan eğitim yapıldı. Ben biraz sıkılıyorum; okuldan da şehirden de yani belediye birini getirecekte gideceksin; onun dışında bilet fiyatlarını söylemiyorum bile, zaten her şey pahalı. Geçinmek için öğün atlayan kaç kişi biliyorum. Ya da gündüz akşama kadar yatıp akşam yemek yiyip ders çalışanı.” (K11, Kadın, 22 Yaş)

“Üniversitede, tabi bir sürü şey oldu covid, deprem vs. Üniversite şenliği yok mesela ben geldiğimden beri. Sonra burası küçük ama çok pahalı, bizim orada bu parayla kaç kişilik aile geçiniyor. Bazen bizimkilerde şaşıyor ne bu fiyatlar diye, ev kiralari uçmuş durumda.” (K48, Kadın, 24 Yaş)

“Çok etkinlik yok, insan biraz konser istiyor, bazı söyleşiler mesela, merak ettiğin kişilerin gelmesi çok iyi olur ama yok... Bir kere şehir çok güzel ama insanları da çok enteresan, yüzüne gülüp arkandan konuşuyor deyimi burada bambaşka bir anlamda kullanılabilir, yüzüne gülmüyorlar bile. Hepsi tok bence ve açın halinden anlayan kesinlikle yok. Öğrenciye de düşman gibi davranıyorlar. Sonra her şey mi pahalı olur.” (K51, Kadın, 22 Yaş)

“Ben size şöyle söyleyeyim hocam, ben konser için arkadaşımın üniversitesine gittim. Bizde kaç yıldır yok... Ya evet sizin de dediğiniz gibi memlekette çok olay oldu, çok üzücü olaylar ama bazı etkinlikler öğrenciye

iyi geliyor, konser olsun ne bileyim ücretsiz film gösterimi. Şehre gelince de gitme imkânım olursa, o da çalıştığım için çok zor. Şehir için ne diyorum; buradaki arkadaşlarım, konuştuklarım, iş yerindekiler, patronların hiçbiri buralı değil. Bu bir tesadüf değil bence.” (K55, Erkek, 22 Yaş)

Başka çalışmalarda da öğrencilerin kültürel faaliyetlere olan ihtiyaçlarının dile getirildiği ve kültürel faaliyetlerin varlığının öğrencilerin eğitimleriyle ilgili motivasyonlarını olumlu yönde etkilediği bulgulanmıştır (Göktaş Kulualp ve Erol, 2018). Öğrenciler şehirdeki etkinliklere ya çalıştıkları için ya da bilet fiyatlarını karşılayamadıkları için katılamadıklarını belirtmişlerdir. Maddi imkânsızlık yaşayan öğrencilerin kültürel faaliyetlerin yokluğunda moral ve motivasyonlarının daha çok düştüğü bu sorulardan elde edilen en önemli bulgudur. Katılımcılara bu sorudan sonra aylık giderleri ve harcama miktarları sorulmuştur.

“Aylık gider hocam, siz ne kadar harcarsanız o kadardır. Ama ben iki bin lira harcaabiliyorum. Yurtta kalıyorum, okula ve iş yerime yürüyerek gidiyorum. Sabah iş yerindeki çay ile başlıyorum, öğle yemeği oradan veriliyor, akşama da Allah kerim.” (K19, Erkek, 23 Yaş)

“Evin kirası elektrik, su, ihtiyaçlarımın hepsi aylık 10 bin lira. Evde yemek yiyorum, iş yerinde de kahve ve çay içebiliyoruz, akşam yine evde yiyorum. Yemeği şöyle yapıyoruz, memleketten zaten temel ihtiyaçları getirmiş oluyoruz ev arkadaşlarımla, onlarla yemek yapıp yiyoruz.” (K24, Kadın, 21 Yaş)

“Aylık 5-6 bin lira giderim var. Harcamalarım çok çok dikkat ediyorum, gereksiz hiçbir şey almam mesela. Ev arkadaşımda çalıştığı için ısınma, elektrik, su zaten gerekli olduğunda kullandığımız şeyler. İş yerimin verdiği yemek kartı var aylık 4.500 lira. Onu kullanıyorum yemek için.” (K27, Kadın, 23 Yaş)

“Kira ve diğer şeylerle birlikte 7 bin lira giderim var. Çalıştığım için yeme içmeyi iş yerim karşılıyor. Garsonluğun en önemli avantajı yemek derdinin olmaması. En kötüsü mü? Üstün başın yemek kokuyor en önemlisi o. Başka şeyler de var tabi ama temel ihtiyaçlar derken aklıma geldi.” (K36, Erkek, 22 Yaş)

Öğrencilere günümüz şartlarında bir üniversite öğrencisinin aylık harcamasının aslında ne kadar olması gerektiği de sorulmuştur.

“Bence bölümüne göre değişir. Örneğin şöyle; benim mühendislikte ve tıpta arkadaşlarım var onların ciddi bir eğitim masrafı var. Benim bölümümün masrafı neredeyse yok diyebilirim, kitapların çoğunun pdfsi var ya da kütüphanede var. Ama bu şartlarda sağlıklı bir yaşam için bir üniversite öğrencisinin barınma da dahil en az 30 bin liraya ihtiyacı var; o da minimum.” (K37, Erkek, 22 Yaş)

“Bence yurttan rahat bir öğrencilik geçirmek için en az on beş bin lira lazım. Ev mi? O daha masraflıdır, yirmi bindir en az. [Bir zincir market ismi söylüyor] Oraya girin şampuanınız, duş jeliniz bitmiş olsun, bir iki şey alın

zaten en az 500 lira alışverişi fişi ile çıkıyorsunuz. Bu dediğimde piyasanın en uygun marketi. Kıyafet ya da kitap demiyorum sadece basit şeyler diyorum.” (K40, Erkek, 22 Yaş)

“Normal bir yaşam için en az yirmi bin lira hocam. Şimdi ben eve gittiğimde pahalılıktan bahsediyordum çok şükür artık hepimiz aynı şeyi konuşuyoruz. Anlamıyorlardı beni. Bir de hem çalışıyorsun hem para nasıl yetmiyor diyorlardı. Yani onlara göre bütün gün işteyim eve belirli saatte gidiyorum ve uyuyorum. Uyku da mı paralı diyorlar (kirayı da kast ederek) tabi ki de paralı.” (K58, Erkek, 23 Yaş)

Katılımcılara herhangi bir vakıftan ya da KYK’dan burs veya kredi alıp almadıkları, üniversitenin yemek yardımından faydalanıp faydalanmadıkları da sorulmuştur. Öğrencilerden yirmi sekiz tanesi kredi almakta ancak hiçbiri yemek yardımı almamaktadırlar. Bu sorular ayrıntılandırıldığında öğrencilerin önemli bir bölümünün daha önce kredi aldıkları cevabı alınmıştır. Yemek yardımıyla ilgili ise üç önemli cevap alınmıştır; öğrencilerin önemli bir kısmı kriterleri tutturamadıklarını (hane geliri, sigortalı çalışma, bölümlerini uzatma vb.), bazıları bilerek başvurmadıklarını, bazıları ise yemeklerin güzel olmaması nedeniyle başvurmayı bile düşünmediklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin kredi, burs ya da yemek yardımı gibi temel ihtiyaçlarıyla ilgili yardımları alamamaları onları çalışma yaşamına yönlendirmektedir. Başka çalışmalarda da öğrencilerin gerekli maddi destekten yoksun olmalarının onları çalışmaya ittiği bulgulanmıştır (Çelik ve Başpınar, 2011; Kahraman ve Kahraman, 2016). Katılımcılara bu başlık altında son olarak TÜİK verilerinden hareketle çeşitli sendikaların 2024 yılı açlık (19 bin TL) ve yoksulluk sınırlarıyla (hane geliri bazında 67 bin TL) ilgili bilgi paylaşılmış ve bu bilgilerin değerlendirilmesi istenmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin çoğu çalışan bir birey olarak yoksulluk sınırının altında yer almaktadır. Öğrencilere kendi aileleriyle birlikte açıklanan sınırları değerlendirmeleri istendiğinde de sınırı geçen hane gelirine sahip olsalar da kendilerini yoksul olarak tanımlamaktadırlar.

“Bu verilere göre ben hem yoksul hem de açım, benim kazandığım para ya da haneme giren para bu verilerin altında. Ben şu an saati 50 TL’ye çalışıyorum, en az dört saat çalışıyorum. Yani hesap yapmaya bile gerek yok. Babam SGK’dan emekli, maaşı 18 bin TL, annem TYP ile çalışıyor... Özetle rakamlar bize çok uzak.” (K8, Kadın, 23 Yaş)

“Ağabeyim ve ben çalışıyoruz, biz dokuz kardeşiz, anne ve baba hayatta. Evimiz bize ait ama. Yani ev için kira vermiyoruz ama yine de bu rakamların altında kalıyor her şey.” (K9, Erkek, 23 Yaş)

“Ben aylık 20 bin kazanmadığım gibi aylık 20 bin TL’de hayatım boyunca yani bir ayda bu parayı harcamış değilim. Biraz acıklı oldu sanırım. Ama doğru bu hocam. Sayılar da doğruyu söylüyor olabilir, sonuçta sınırın altındayım.” (K35, Erkek, 23 Yaş)

“Yani hocam soruyu şöyle mi cevaplamalıyız, kim bu şartlarda çalışır. Evet soruya soru oldu. Ama tabi dediğiniz gibi sadece öğrenci kredisi ile

geçinen ve maddi anlamda zor durumda olsa da çalışmayan olduğu gibi durumu gerçekten iyi olup deneyim kazanmak, ortam vs. için çalışan da var ama ben size şartlarımı söyleyeyim, bu şartlarda maddi anlamda biraz destek için çalışıyorum. Haneme giren rakamda benim kazandığım rakamda bu iki değer arasında, net yani.” (K40, Erkek, 22 Yaş)

“Depremi söylemiyorum bile, yitirdiğimiz her şeyi. Ben Mersin’de iş buldum yüksek lisansımı devam ettirmek için. Orada 11 bin TL’ye çalıştım ikinci dönem ve yaz boyunca. Annem babam çalışmak için akrabalarımızın yayına Antalya’ya gitti. Burası çok pahalı geldiği için dağıldık mecburen. Şimdi yaz aylarından itibaren hane gelirini toplayayım size, 53 bin TL. Başka bir şey demek istemiyorum.” (K65, Erkek, 23 Yaş)

Hane gelirleri bu rakamları geçen on iki öğrencinin değerlendirmesinde ise benzer cevaplara rastlanmıştır.

“Yani 67 bin TL eğer çalışmasaydım ‘çok iyi para’ diyebilirdim ama ben, ablam, annem, babam çalışıyoruz. İki kardeşim henüz küçük, okula gidiyorlar. Haneye 120 bin TL giriyor ama bu rakam belki beş yıl önce güzel bir rakamdı. Şimdi bence altı kişi için çok yetersiz.” (K2, Kadın, 23 Yaş)

“Annem, ağabeyim, ben ve babam çalışıyoruz, haneye 67 bin TL’den daha çok para giriyor ama bu bizim... Yani yoksulluk sınırını geçsek ne olur ki? Ben kendimi bildim bileli çalışıyorum, zaten o rakam çok büyük bir rakam değil. O parayla sanki bir ay rahat geçinilir diye mi düşünülüyor ki? Evet sınırı geçiyorum ama hanemde kaç kişi var ona da bakıyorlar mı? Ha evet dört kişilik aile için hesaplanıyor ama... Bence sınır orası gerçekten değil.” (K9, Erkek, 23 Yaş)

“Annem emekli oldu, babam emekli oldu ama çalışmaya devam ediyor. Ben de dahil evde iki kardeşim daha çalışıyor biri kuaförde diğeri mağazada satış elemanı. Aylık hane geliri 67 bin TL’yi geçiyor şu an. Ama yeterli mi, zengin miyiz?” (K10, Kadın, 24 Yaş)

“Annem babam emekli polis, hatta babam komiser emeklisi, ben ve ablam da çalışıyoruz, eve aylık iki emekli maaşı giriyor; 100 bin TL’yi daha yeni görüyoruz. Ama ne kadar gider var diye sormayın. Sınırın daha yeni üstündeyiz ama giderleri daha dikkatle hesaplamak gerek bence. Yani bu rakamlar hesaplanırken ekmek kaç TL idi acaba? [Gülüşmeler] evet, ekmek yoksa pasta yiyeceğiz!” (K12, Kadın, 24 Yaş)

Üniversite öğrencileriyle yapılan başka çalışmalarda da çalışan öğrencilerin yoksullukla olan ilişkilerine yer verilmiştir (Summer etc., 2023; Kırlioğlu ve Özdemir, 2023). Söz konusu bu çalışmada da öğrencilerin kronik yoksullukla ilişkili olduğu ve yaşadıkları pek çok durumun söz konusu bu olguyla açıklanabileceği ortaya çıkmaktadır. Ailede başlayan yoksulluk deneyimi öğrencilerin eğitim hayatında onları çalışmaya itmekte ancak çalışarak elde ettikleri ücret, günümüz ekonomik şartlarında onların temel ihtiyaçlarını ancak karşılamakta ve öğrenciler yoksulluk döngüsünden çıkamamaktadırlar. Söz konusu bu çalışmada da öğrencilerin maddi anlamda

kendilerine destek sağlamak için çalışma yaşamına eşitsiz ve kırılğan şekilde girdikleri bulgulanmıştır. Öğrenciler kolay istihdam edilecekleri alanlara yönelmekte ve çoğu zaman akademik gelişimlerini ikinci plana atabilmektedirler. Bir sonraki başlıkta söz konusu bu durum daha da ayrıntılandırılmıştır.

3.2. Okulda Öğrenci, İş yerinde Çalışan Olmak

Katılımcılara çalışma koşulları, öğrenciyken çalışmanın avantajları ve dezavantajları, iş-okul dengesini nasıl sağladıkları da dahil olmak üzere okulda öğrenci, iş yerinde çalışan olmaya dair çeşitli sorular yöneltilmiştir. Bu başlıkta yer alan ilk soru çalışma deneyimleriyle ilgilidir. Katılımcılardan sadece sekiz tanesi üniversite yaşamında çalışmaya başladıklarını ve çalıştıkları işi arkadaşlarının tavsiyesi ile bulduklarını belirtmişlerdir. Bu anlamda öğrencilerin önemli bir kısmı için ‘çalışmak’ hayatlarının bir parçasını oluşturmaktadır.

“Ben kendimi bildim bileli çalışıyorum. Bu benim herhalde on beşinci iş yerim. Garson, inşaat işçisi, getir-götürücü, çaycı oldum daha önce, şimdilik garsonluk yapıyorum.” (K38, Erkek, 23 Yaş)

“Ortaöğretimden sonra çalışmaya başladım bu benim yedinci iş yerim. Raf düzenleme, bazı markaların ürünlerinin tanıtımı, el ilanı dağıtma, kasiyerlik, terzinin yanında çalıştım; bir sürü şey yaptım ben.” (K39, Kadın, 23 Yaş)

“Liseden beri çalışıyorum, babamın küçük bir dükkânı vardı, orada çalıştık önce hepimiz, sonra dükkân gidince hepimiz bir yerlerde çalışmaya başladık. Ben daha çok marketlerde çalıştım, Bağcılarda yerel marketler çoktur. Ağabeyimler her işi yaptı sanayiden, restoranlara kadar.” (K62, Erkek, 21 Yaş)

“Annem temizliğe gittiğinde beni de götürürdü, ilk işim temizlik diyebilirim. Ev temizlik ürünleri satan bir markette çalıştım, oradan temizlik ürünleri deposuna geçtim. Şimdi bir kozmetik mağazasında satış danışmanı olarak çalışıyorum. Bu benim dördüncü işim.” (K66, Kadın, 21 Yaş)

Öğrencilere haftalık çalışma süreleri; bu süre içinde çalışma biçimleri, sorumlulukları ve çalışmanın getirmiş olduğu fiziksel ve psikolojik sonuçlar da sorulmuştur. Öğrenciler haftada 28 saat ile 70 saat arasında çalışmaktadırlar.

“Öğleden sonra saat beşte başlıyorum on ikiye kadar sipariş teslimi yapıyorum. Siparişlerim hep yiyecek içecek, sadece teslim yapıyorum. Dönem başlayınca ben de başlıyorum, yazın Marmaris’te bir pansiyonda çalıştım, bar ve havuzdaydım. Yorgunluk...” (K57, Erkek, 22 Yaş)

“Burada çaydan sorumluyum. Çayın koyulması, servisi, buraların temizliğini yapıyorum. Sahibi de hem öğrenci hem de Bodrum’da gardiyan, o yokken de işleri paylaşıyoruz, kafeyi açmaktan servise kadar. Sabah çok erken

açmıyoruz 10, 11 gibi. Gece on iki de de kapatıyoruz. Stres, yorgunluk, mutsuzluk eşlik ediyor.” (K58, Erkek, 23 Yaş)

“İnşaattayım şimdi, Vanlı tanıdıklarıyla. Malzeme taşıyorum, makinelerin başında dururum. Makineyi usta kurar bende karılacak şeyleri koyarım. Yazın Aydın'daydım aracının yanında çalıştım, şimdi burada da geçittem. Moralim etkileniyor, yorgun oluyorum eve dönünce.” (K60, Erkek, 24 Yaş)

“Haftalık 45 saat çalışıyorum. Müşteri temsilcisi olarak çalışıyorum, raf düzeninden kasaya kadar her şeyi yapıyorum. Fiziksel olarak yorgun oluyorum, bacaklarda boydan boya varis, güne bağlı olarak psikolojik olarak da iyi hissetmediğim oluyor.” (K61, Kadın, 20 Yaş)

Öğrencilerin önemli bir kısmı mesailerinde iş tanımlarında olmayan işleri de yapmakta, beklenmedik durumlarda işlerin devamı için farklı farklı görevleri yerine getirmektedirler. Koç'un (2017) çağrı sistemi ile çalışan öğrencilerle ilgili çalışmasında da benzer bulgular yer almaktadır. Bu çalışmada da öğrencilerin yaptıkları iş belli olsa da çalışma süreleri ve harcadıkları emek konusunda esnek çalışma temposuna sahip oldukları bulgulanmıştır. Ayrıca çalışmanın getirdiği yorgunluk, çalışma temposunun yoğunluğu nedeniyle stres ve gerginlikte öğrenciler tarafından dillendirilen durumlardır. Katılımcılar iş yaşamındaki yoğun tempoları sadece onları fiziksel ve psikolojik olarak etkilememekte dersleri ve okullarıyla olan ilişkilerini de olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle katılımcılara çalıştıkları için derslerini takip edip edemedikleri, dersin sorumlularına çalışma durumlarını söyleyip söylemedikleri, çalıştıkları iş yerine ya da çalışma biçimlerine göre dersleriyle olan ilişkileri, iş yerinde kendileri gibi üniversite öğrencisi olup olmadığı sorulmuştur. Öğrencilerin bazıları dersleriyle mesaieleri arasında belirli bir uyum kurmuşken önemli bir kısmı bu dengeyi iş yeri lehine bozmuştur.

“Ben mesaimi derslerime göre ayarlayabiliyorum, üniversite öğrencisi olduğum için gerekli düzenlemeler yapılıyor. Ama izinli ya da çeşitli sebeplerle işe gelmeyen biri olduğunda onun yerine çalışma durumum olabiliyor o zamanlarda da hocalarıma söylüyorum. Ben dört kişiyi biliyorum.” (K4, Kadın, 28 Yaş)

“Derslerimi mesaimime göre ayarladım, yüz yüze olanlara katılıyorum, part-time çalıştığım için mesaieleri ona göre ayarlıyorlar. Hocalarımdan bazıları biliyor, çalıştığım yerde karşılaştıklarım olduğu gibi birlikte tez çalışması yaptığım hocama da söylemiştim. Sekiz kişiyiz ve üçümüz üniversite öğrencisiyiz.” (K14, Kadın, 24 Yaş)

“Denge yok ben de hocam, denge gideli çok oluyor. Şu an derslerle ilgili motivasyonumda yok. Var öğrenci benim gibi birkaç tane.” (K22, Erkek, 24 Yaş)

“Derslerden tamamen koptum, motivasyonum olmadığı gibi işten yorgun geliyorum, dinlenirsem şanslıyım. Benim çalıştığım yerde iki öğrenci daha var.” (K26, Kadın, 24 Yaş)

“Derslerden bahsedecek olursak, bölüm uzadı diyebiliriz. Sınavlara gidiyorum sadece. Hocalar biliyor ama bazıları haklı olarak dersi takip etmemi istiyor, o da bu yoğunlukta şu an mümkün değil, çalışmak zorundayım. Biz on kişiyiz ve dört kişi üniversite öğrencisi.” (K36, Erkek, 22 Yaş)

Bu verilerden hareketle üniversite öğrencilerinin hizmet sektörünün çeşitli alanlarında geçicide olsa istihdam edildiği ortaya çıkmaktadır. Burada öğrencilerin ekonomik zorluk yaşamaları önemli bir faktörken piyasaların geçici istihdam biçimlerine açık olması da etki etmektedir. Koç (2017), çalışmasında güvencesiz istihdam biçimlerinin yasallaştığını ve bu nedenle yaygınlaştığına dair vurguda bulunmuştur. Katılımcılarda iş yerlerinde kendileri gibi çalışan üniversite öğrencilerinin olduğu cevabını vermişlerdir. Buradan hareketle esnek çalışma biçimlerine üniversite öğrencilerinin de gittikçe artan oranda dahil olduğu söylenebilir. Bununla birlikte ifade edilen bir diğer durum, çalışma yaşamıyla akademik yaşam arasında olması gereken dengeye dairdir. Balkız, çalışmasında önemli bir konuya dikkat çeker. Günümüz neoliberal politikaları ve artan oranda küreselleşme üniversite eğitiminin tam zamanlı bir etkinlik olmaktan çıkarak, yarı zamanlı bir etkinliğe dönüşmesine kapı aralamış; derslerin teorik içeriklerinin hafifletilmesi ve mezuniyet sonrasına ilişkin iş bulma kaygısı, birçok öğrenciyi öğrenim süreci içerisinde çalışmaya yöneltmiştir (Balkız, 2015, s. 13). Böylece esnekleşen emek piyasasına esnekleşen üniversite eğitimi de eklemlenmiş olur. Ancak bu esnekleşmeye rağmen bazı çalışmalarda çalışan öğrencilerin akademik kariyerlerinde zorlandıkları ve derslerine gereken ilgiyi gösteremedikleri bulgulanmıştır (Tumin vd., 2020; Newton & Turak, 2016, Tetteh vd., 2019). Bu çalışma da ise bazı öğrencilerin dengeyi korurken bazılarının bu dengeyi tutturamadıkları ve dersleri yerine günlük ihtiyaçlarını karşılamalarını sağlayan işlerini ön planda tuttıkları bulgulanmıştır.

Başka bir çalışmada (Tumin vd., 2020) finansal ihtiyaçların giderilmesinin yanında kendini geliştirme ve gerçek dünya deneyimini arttırma gibi çalışma yaşamının olumlu yanlarından bahsedilirken söz konusu bu çalışmada maddi destek dışında çalışma yaşamının faydalarından bahseden öğrenci olmamıştır. Öğrencilere bunun üzerine imkanları olsa bu işte çalışmak isteyip istemedikleri sorulduğunda kırk iki tanesi çalışmayacaklarını, on sekiz tanesi ise mevcut durumda çalıştıkları yerin en iyisi olduğu için tercih edebileceklerini belirtmişlerdir. Katılımcılardan yedi tanesi ise mezun olduktan sonra benzer alanlarda çalışacakları için çalıştıkları yere benzer ancak olanakları çok daha fazla olan iş yerlerini tercih edeceklerini belirtmişlerdir. Bu noktadan hareketle de öğrencilere çalıştıkları alan ve okudukları bölümün istihdam durumuyla ilişkisi de sorulmuştur. Bazı öğrenciler aldıkları eğitime uygun alanlarda istihdam şansına sahiptirler ancak fen fakültesinin ya da edebiyat fakültesinin bazı bölümlerinde okuyan öğrencilerin mezuniyet sonrası eğitimlerine uygun iş bulabilmeleri oldukça zor görünmektedir.

“Fizyoterapi ile kamu ve özel sektörde rahatlıkla iş bulabiliyorum, yeter ki mezun olabileyim. Ben mezun olabilmek ve kendime maddi dayanak olmak için çalışıyorum, mezun olduktan sonra her şey daha kolay olacak zaten. Ben severek yazdım ve severek okuyorum.” (K21, Kadın, 21 Yaş)

“İnşaat mühendisliği için bence tam zamanı, biz arkadaşlarımızla bir araya gelip kendi şirketimizi kurmak istiyoruz ilk fırsatta. Evet, mezuniyet sonrası her şey daha güzel olacak diyebiliriz. Benim istediğin bölümdü zaten.” (K21, Erkek, 25 Yaş)

“Konuşma ve dil terapisi güzel bir bölüm ve iş bulmam oldukça kolay olacak. Yani bölümü bitirmem yeterli. Severek yazdım bölümümü.” (K10, Kadın, 24 Yaş)

“Şimdiden bölümümle ilgili çalışıyorum zaten, tercümanlık açıkçası ilk tercihim değildi ama hem bölümü seviyorum hem de iş bulmak konusunda çok zorlanacağımı sanmıyorum.” (K16, Kadın, 24 Yaş)

“Biyoloji de şu an kamu ve özel yani öğretmenlik belki biraz zor ama lablarda çalışabilirim... Lab, laboratuvar yani, sağlık sektörü... Çok geniş değil ama fırsatlar var. Yani biliyordum şartları ama hem puanım buna yetiyordu hem de şehir cazipti. Ev bir yere kadar hocam.” (K18, Erkek, 24 Yaş)

“Sosyoloji güzel bir bölüm ama formasyon alsam bile atanma imkânı neredeyse yok onun için aile danışmanlığı, sosyologluk kadrolarına bakacağım. Kamu biraz zor, özel sektörde farklı alanlarda çalışan arkadaşlarım var; satış danışmanı, rehber öğretmen vb. Şartlar benim için zor biliyorum. Puanım önemli kriterdi, Muğla zaten güzel ama en önemlisi benim artık üniversiteye gitmem gerekiyordu.” (K23, Kadın, 24 Yaş)

“Arkeoloji bölümünün geleceği demeyelim de geçmişi diyelim [güleşmeler], işler benim için oldukça zor, şimdiden çalışmamın bir diğer sebebi bu. Uzun süredir hazırlanıyordum, bir yer olsun istedim ama Muğla'yı zaten bilerek yazdım. Evden çıkmak istedim en çok.” (K27, Kadın, 24 Yaş)

“Öğretmenlik özelde de kamuda da çok zor... Zaten felsefe yolda olmaktır[güleşmeler]... Yurt dışı için tanıdık ve akrabalarla konuşuyorum, olmadı bu işten [stok sayım elemanı] bir süre devam edeceğim... Gittiği yere kadar... Yani felsefenin iş imkanını bilmeyen yoktur. Geldiği için değil de bu zamanda okuduğum için belki... yirmi otuz yıl önce olsa öğretmen olurdum ama şimdi belki, özel sektör; o da belki...” (K32, Erkek, 28 Yaş)

Günümüz şartları açısından istihdam şansı olan bölümlerde okuyan öğrencilerin aldıkları eğitime uygun iş bulma şansları diğerlerine göre daha fazladır. Piyasalar için önemli olan bölümlerde okuyan öğrencilerin gelecekle ilgili umutları vardır. Bunun yanında istihdamla ilgili sorun yaşayacak öğrencilerden hareketle üniversiteye gitmenin sadece iş -çalışma- kariyer-maddi kazanç anlamına gelmediği aileden uzaklaşmak, özgür olmak ve ayakları üzerinde durmak gibi başka anlamlara geldiği bulgulanmıştır. Gençler istihdam oranı düşük olsa bile sırf bu nedenlerden dolayı puanı yeten

bölümleri yazmakta ve üniversiteye gelmektedirler. Öğrencilere son olarak yoksulluk nedeniyle çalışma durumunun mecburiyet olmaktan çıkartılması için neler yapılabileceği sorulmuştur.

“Ekonomik olarak çalışan öğrenciler için burslar, mali yardımlar veya düşük faizli krediler gibi destekler sunulabilir. Sosyal olarak ise esnek çalışma saatleri veya ulaşım yardımları gibi imkanlar sağlanabilir. Psikolojik olarak, danışmanlık hizmetleri, stres yönetimi programları gibi kaynaklar sunulabilir. Bu şekilde çalışan öğrenciler olarak bizler hem eğitimlerimizi sürdürebilir hem de yaşam ihtiyaçlarımızı karşılayabiliriz.” (K12, Kadın, 23 Yaş)

“O kadar çok yetersiz konular var ki. Öncelikle devletin desteğiyle beraber psikolojik danışmanlık hizmetlerinin öğrencilere ücretsiz danışmanlık vermeleri sağlanabilir, sosyal çalışmacıların bu konularda gerekli araştırmaları yapıp sosyal, ekonomik, psikolojik desteğe ihtiyaç olanları tespit edebilir. Çok fazla barınma sorunu yaşayan öğrenciler var. Bu konuda da araştırmalar yapıp KYK yurtları arttırılmalı ve öğrenciye ücretsiz olmalı. Aynı zamanda yurtlarda da iyileştirmeler yapılmalı; beslenme, çalışma ortamı, kişisel alanlar gibi. Her öğrenciye geri ödemesiz burs verilmeli ve bu burs tutarı öğrenci evde kalıyorsa kirasını, temel ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde olmalıdır. Bununla beraber sosyal ihtiyaçlarında önemli olduğu gündeme gelmeli ve herkese hitap edecek ücretsiz çeşitli kurslar açılmalı. Dil eğitimine önem verilmeli ve tüm bölümlerde yabancı dil hazırlık kursu zorunlu olmalı. Eğitimini alacakları dili öğrenciye seçme imkanını bırakabilirler. Dönem tatillerinde ailelerinin yanına gidebilmeleri için ulaşım ücretlerini karşılayacak ödenek verilebilir. Ülkemizde birçok öğrenci istediği bölümü seçse bile ilk yıldan itibaren gelecek kaygısı içine girebilmektedir. Bunun birçok sebebi olsa da en önemlisi işsizlik kaygısıyla beraber gelecek ekonomik sıkıntıları ön görmesidir. Her öğrenciye eğitim sürecinde staj imkânı sağlanmalı ve bu süreçte kariyer yönetimlerinde yol gösterilebilir.” (K27, Kadın, 25 Yaş)

“Aktif öğrenim gören kişiler kesinlikle KYK yurdundan ve bursundan yararlanabilmeli. Baktığımız zaman oralarında pek iyi olduğu söylenemez ama yine de evden çok daha uyguna geliyor ve öğrenciyi zorlamıyor. Üniversite kampusunda öğrencileri daha aktif kılacak faaliyetler yapılmalı konser vs. Bu sayede öğrenciler bir iki saatliğine de olsa belki kendilerini daha iyi hissedebilirler.” (K38, Kadın, 23 Yaş)

“Devletin bu konudaki eksikliklerinin nedenlerinden birinin ülkemizdeki öğrenci sayısının fazlalığı olduğunu düşünüyorum. Öncelikle öğrenci sayısını azaltacak ve nitelikli öğrencilerin seçilmesini sağlayacak düzenlemeler yapılmalı. Sadece maddi durumu kötü olan öğrenciler değil, derslerinde başarılı olan öğrenciler de burslarla finanse edilmeli. Kampüslerde sosyal etkinliklere daha fazla özen gösterilmeli, geçmişteki festivaller yeniden düzenlenerek öğrencilerin streslerini atmaları sağlanmalı. Bunlara ek olarak her sınıfa atanan danışmanlar daha etkili olmalı. Eğer mümkünse her sınıfa bir de psikolojik danışman atanmalı. Özellikle hayata

atılma çağında olan öğrencilerin, okulları bittikten sonra büyük bir boşluğa düşmesinin engellenmesi bu şekilde mümkün olabilir.” (K53, Erkek, 29 Yaş)

Öğrencilerin hemen hepsi öncelikli olarak ekonomik destek sağlanmasının önemini belirtmişlerdir. Bu destek burs, kredi, barınma, yeme-içme, ulaşım gibi temel ihtiyaçları işaret etmektedir. Bu ihtiyaçların ardından da kültürel faaliyetlerle ve psikolojik destekle öğrencilerin motivasyonlarının artırılması gelmektedir. En sonunda ise üniversitelerin istihdamla ilgili ilişkilendirilmesi ve gelecek kaygısı gelmektedir. Başka çalışmalarda da maddi desteğin önemi, ihtiyaçların giderilmesi gerekliliği gibi faktörlerin önemi ortaya konulmuştur (Çelik ve Başpınar, 2011; Schunke, 2023; Summer, 2023; Usanmaz, 2018). Sonuç olarak öğrenciler kendilerini maddi anlamda finanse etmeye çalışırken hem iş hayatının temposu hem de okuldaki sorumluluklarıyla baş başa kalmakta ve bunlarla günü birlik stratejilerle baş etmeye çalışmaktadırlar. Bu durum onları fiziksel, psikolojik ve duygusal olarak yormakta ve genel olarak motivasyonlarını olumsuz etkilemektedir.

Sonuç

Öğrenci yoksulluğu merkeze alınarak tasarlanan ve alanını MSKÜ'nün çeşitli fakültelerinin oluşturduğu bu çalışmada üniversite öğrencilerinin eğitimlerine devam ederken çalışmaya başlamalarının sebeplerine ve sonuçlarına odaklanılmıştır. Nitel araştırma tekniklerinden hareketle yürütülen çalışmada çeşitli bulgular elde edilmiştir. Çalışmada elde edilen ilk bulgu, gittikçe artan sayıda üniversite öğrencisinin ekonomik zorluklarla mücadele etmek için eğitimleri devam ederken emek piyasasında geçici de olsa yer aldıklarıdır. Öğrencilerin çalışma hayatına iten en önemli neden olan ekonomik zorlukları ortaya çıkaran üç önemli sosyolojik olgu bulgulanmıştır. Bunlardan ilki katılımcıların ailelerinin dar gelirli olması ve kronik yoksulluk çekmeleridir. Buna göre katılımcıların önemli bir bölümünün hane gelirleri çeşitli kurumlarca öne sürülen açlık ve yoksulluk sınırının altında olmakla birlikte bu durum onların daha üniversiteye gelmeden maddi destek sağlamak için çeşitli işlerde çalışmalarına yol açmıştır. Böylece denilebilir ki bu öğrenciler, maddi anlamda kendilerini güvende hissetmek için çalışmakta ve kazandıkları parayı temel ihtiyaçlarını gidermek için kullanmaktadırlar. Bazı katılımcılar kendi ihtiyaçlarını karşılamakla birlikte ailelerine de para göndermektedir. Dahası öğrenciler oldukça az bir miktarda para ile hayatlarına devam etmektedirler. Katılımcıların ekonomik kaygılarını tetikleyen ikinci önemli sosyolojik olgu artan enflasyon ortamında zorlaşan ekonomik şartların varlığıdır. Katılımcılar çeşitli stratejiler kullanarak; daha az para harcayarak (ulaşım için araç kullanmak yerine yürümeyi tercih etmek, öğün atlamak vb.) ve masraflarını minimum seviyede tutarak (en uygun fiyatlı ürünleri alarak) durumun üstesinden gelmeye çalışmaktadırlar. Katılımcıların ekonomik kaygı yaşamalarına neden olan üçüncü sosyolojik olgu ise üniversite öğrencilerinin temel ihtiyaçlarını gidermelerine destek olacak mekanizmaların (burs, kredi, eğitim ödeneği ya da yardımı vb.) söz konusu

öğrencilere yeterli gelmeyişi ya da öğrencilerin bu mekanizmalara erişememesidir. Ailelerinden ya da çeşitli kurumlardan eğitim hayatlarını finanse edebilecek maddi desteği alamamaları, son dönemlerde etkisi iyice artan ekonomik sorunlar ve enflasyon öğrencileri doğrudan etkilemektedir. Tek başlarına mücadele etmek zorunda oldukları ekonomik zorluklar onları kırılğan hale getirmektedir. Bu da onların geçici ve güvencesiz işlerde, eşitsiz şartlarda çalışmalarına neden olmaktadır.

Çalışmada ayrıca öğrencilerin çalışma yaşamına girmesini kolaylaştıran iki önemli faktörün varlığına da rastlanmıştır. Bunlardan ilki esnek çalışma biçimlerinin yasal koruma altına alınmasıyla başta hizmet sektörü olmak üzere tüm sektörlerde yaygınlaşması ve içine üniversite öğrencilerini de alması; bir diğeri ise üniversite eğitiminin öğrencilerin önemli bir kısmının çalışabilmesine olanak tanıyacak şekilde esnekleşmesidir. Söz konusu faktörler nedeniyle üniversitede dar gelirli ve ekonomik destekten uzak olan öğrencilerin sayısı arttıkça çalışan öğrenci sayısı da artmaktadır.

Çalışmada elde edilen bir diğer bulgu, öğrencilerin çalışma deneyimlerine dairdir. Öğrencilerin yoğun çalışma temposuna sahip olmaları, iş tanımlarının dışında da görevleri olmaları ve aldıkları düşük ücretler nedeniyle iş doyumunu yaşamadıkları; çalışarak iyi olma hali, emek sektöründe deneyim kazanma, sosyal ağ kurma ve geleceğe yatırım yapma gibi pratikler edinmek yerine anı kurtarmaya odaklandıklarıdır. Dahası bazıları için bu durum o kadar çıkmaza girmiştir ki çalışmak artık bir araç olmaktan çıkmıştır. Katılımcılar üniversite eğitimlerini maddi olarak desteklemek yerine bulundukları yerde yaşayabilmek için çalışma yaşamlarına devam etmektedir. Bu anlamda üniversite öğrencileri gerekli ekonomik ve sosyal destekten mahrumsalar bu durum sadece gündelik yaşamlarını olumsuz olarak etkilememekte aynı zamanda akademik yaşamlarını da zora sokmaktadır.

Öğrenciler çalışma yaşamının zorluğu ve bunun akademik hayata yansımalarının yanında yorgunluk, çeşitli hastalıklar, stres ve psikolojik sorunlarla da mücadele etmektedirler. Çalışmada ortaya çıkan bir diğer bulgu da öğrencilerin sorunlarla mücadele etme biçimlerine dairdir. Öğrenciler bu tür sorunlarla ekonomik ve sosyal sorunlarla olduğu gibi tek başlarına mücadele etmektedirler. Bu anlamda çalışan öğrenciler sadece ekonomik değil sosyal, psikolojik ve sağlıkla ilgili destek mekanizmalarının da uzağında bulunmaktadır.

Çalışmada elde edilen bir diğer bulgu ise öğrencilerin yaşadıkları maddi sıkıntıların kültürel faaliyetlere katılmalarına engel olması ve bu alanlarda yoksunluk çekmeleridir. Konsere gitme, sinemaya gitme, müze gezisi, bilimsel etkinliklere (panel, sempozyum, konferans vb.) katılım gibi deneyimleri olan katılımcı sayısı oldukça azdır. Hayatlarının deyim yerindeyse en güzel yıllarında çalışmak zorunda olmaları ve kazandıkları parayla “zar-zor” geçinme durumları bu tür etkinliklere katılmalarına engel olduğu gibi öğrencilerin motivasyonlarını da olumsuz olarak etkilemektedir.

Çalışmada elde edilen en önemli bulgu ise öğrencilerin ailelerinden gelen ve bir döngü halinde yaşadıkları yoksulluk durumundan çalışarak mesafelenememeleridir. Bu anlamda kronik yoksullukla mesafelenmek için eğitim almak, üniversiteye gitmek, üniversiteye giderken çalışmak yeterli olmamakta ve daha etkili mekanizmaların varlığına ihtiyaç bulunmaktadır.

Çalışmanın bulgularına göre öğrencilerin yaşadıkları sorunların çözümü için bazı öneriler ortaya konulabilir. Çalışan üniversite öğrencilerinin deneyimledikleri sorunların çözümü için ilk sırada öğrencilere maddi destek sağlanması gerekmektedir. Öğrencilerin üniversite eğitimlerinin iyi şekilde geçmesi için ihtiyaçlarına yönelik kredilerin ya da bursların sağlanması oldukça önemlidir. Bununla birlikte öğrencilere uygun barınma olanaklarının sağlanması; öğrencilerin sağlıklı ve lezzetli yiyecek ve içecekleri alabilmeleri için gerekli düzenlemelerin yapılması (öğrencilere alış-verişlerde indirim yapılması, alışveriş yaptıkça verilecek ödül puanlarının olması vb.) ve ulaşımın öğrenci bütçesine uygun olması oldukça önemlidir. Maddi desteklerin sağlanmasının yanında sosyal ve kültürel faaliyetler artırılabilir ve yine bu faaliyetler ücretsiz ya da öğrenci bütçesine uygun hale getirilebilir. Bununla birlikte üniversitenin öncülüğünde öğrencilerin istihdamına yönelik becerilerin kazandırılması, staj imkanlarının ve kısmi zamanlı çalışma biçimlerinin çeşitliliğinin artırılması sağlanabilir.

Maddi, kültürel ve sosyal desteğin yanında danışmanlar, psikologlar ve mentorlar tarafından çalışan öğrencilere psikolojik açıdan destek sağlanması öğrencilerin iyi oluş hallerinin ve motivasyonlarının artmasına yardımcı olacaktır. Ayrıca çeşitli seminerler ve destek gruplarının oluşturulması ile çalışan öğrencilerin deneyimlerini akranlarına aktarması da sağlanabilir. Bu şekilde üniversiteyle özdeşleşmeleri sağlanarak eğitim hayatlarından uzaklaşmalarının önüne geçilebilir. Dahası kendi deneyimlerini aktararak hem sosyal çevrelerinin artmasını sağlayabilirler hem de çalışma deneyimi olmayan öğrencilere çeşitli sektörlerde esnek çalışmanın avantaj ve dezavantajları aktararak akran desteği sağlayabilirler. Bu öneriler dışında daha bütüncül olan öneri ise gençlerin istihdamına yönelik olmalıdır; devlet ve özel sektör tarafından üniversite mezunu gençlerin istihdamını artırma konusunda iyileştirmeler yapılmalı ve istihdam oranları artırılmalıdır. Böylece beşeri sermayenin önemli bir bileşeni olan üniversite öğrencileri ekonomik ve istihdamla ilgili kaygılardan uzak olarak eğitim hayatlarını tamamlayabilir. Çalışan üniversite öğrencileri artık sosyolojik bir olgudur bu nedenle son olarak çalışan üniversite öğrencileriyle ilgili daha geniş katılımlı sosyolojik araştırmalar yapılmalıdır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız

Yazar Katkısı: Ebru AÇIK TURGUTER: %100

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışma için destek alınmamıştır. MSKÜ'nün çeşitli fakültelerinde yer alan ve çalışmaya destek sağlayan tüm katılımcılara teşekkür ederim.

Etik Onay: Bu çalışmanın gerçekleştirilmesi amacıyla, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu – 3’ten izin alınmıştır (09.08.2024/ Protokol No: 240107 ve Karar No: 103).

Çıkar Çatışması Beyanı: Çalışma ile ilgili herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Peer Review: Independent double-blind

Author Contributions: Ebru AÇIK TURGUTER: 100%

Funding and Acknowledgement: No support was received for the study. Thank you to all the participants in various faculties of MSKU who contributed to and supported this study.

Ethics Approval: Ethics committee approval (09.08.2024 / 240107-103) was obtained from MSK University Social and Human Sciences Research Ethics Committee – 3 for the purpose of carrying out this study approval.

Conflict of Interest: There is no conflict of interest with any institution or person related to the study.

Kaynakça

- Adman, F., S. Akgüngör, T. Erman, B. Özkaynak & S. Tahran (2002). *Yoksulluk ve sürdürülebilir kalkınma. 12 Kasım 2024 tarihinde* [https://tesev.org.tr/?s=Yoksulluk+ve+sürdürülebilir+kalkınma.&lang=tr/adresinden edinilmiştir](https://tesev.org.tr/?s=Yoksulluk+ve+sürdürülebilir+kalkınma.&lang=tr/adresinden+edinilmiştir).
- Aktan, C. C. (2002). Globalleşme ve yoksulluk. C.C. Aktan (Ed.), *Yoksullukla mücadele stratejileri* içinde (s. 243-268). Hak-İş Konfederasyonu Yayını.
- Aktan, C. & Vural, İ. Y. (2002). Yoksullukla mücadele stratejileri: terminoloji, temel kavramlar ve ölçüm yöntemleri. C. C. Aktan (Ed.), *Yoksullukla mücadele stratejileri* içinde (s.1-32). Hak-İş Konfederasyonu Yayını.
- Ataç, E. (2012). Kentsel yoksulluk. M. Ersoy (Der.), *Kentsel planlama ansiklopedik sözlük* içinde (s. 269). Ninova Yayıncılık.
- Barrientos, A. & Andrew Shepherd, A. (2003). Chronic poverty and social protection. CPRC conference on chronic poverty. University of Manchester.
- Balkız, I.Ö. (2015). *Üniversite öğrencileri işgücü piyasasında*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Çelik, K., & Beşpınar, F. U. (2011). Farklı nedenlerle çalışma ve çalışmanın genç üzerine etkileri. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 3(1), 59-69.
- De Verteuil, G. (2014). Being poor in the city. R. Paddison and E. McCann (Ed.), *Cities and social change, encounters with contemporary urbanism* içinde (s. 56-74). Thousand Oaks CA: Sage Publication.

- DiNitto, D. M. (1991). *Social welfare: politics and public policy*. New Jersey: Prentice Hall.
- Drewnowski, J. (1977). Poverty: its meaning and measurement, *Development and Change*, (8), 183-208. <https://doi.org/10.1111/j.1467-7660.1977.tb00736.x>
- Göktaş Kulualp, H. (2018). Üniversite öğrencilerinin motivasyonunda sosyal etkinliklerin önemi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(3), 1592-1611. <https://doi.org/10.15869/itobiad.391011>
- Holmes, V. (2008). Working to live: why university students balance full-time study and employment. *Education + Training*, 50(4), 305-314.
- Jargowsky J.A & Bane B.J.(1991). Ghetto poverty in the United States 1970-1980. C. Jencks C. & P.E. Peterson(Ed.), *The urban underclass* içinde (p. 235-273). Brookings Institution Press,
- Kahraman, F. & Kahraman, A.B. (2016). Mevsimlik istihdamın eğitimli gençleri: inşaatlarda çalışan üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (38),183-201.
- Karadavut, U. (2018). Objektif ve subjektif yoksulluk erişim tarihi: 08 Kasım 2024 tarihinde <http://www.ilkeliyazilar.com/?Syf=22&Mkl=1036611> adresinden edinilmiştir.
- Kaygalak, S. (2001), Yeni kentsel yoksulluk, göç ve yoksulluğun mekansal yoğunlaşması: Mersin-Demirtaş mahallesi örneği, *Praksis*, (2), 124-172.
- Kırlioğlu, M., ve Özdemir, E. (2023). Çalışan üniversite öğrencilerinin deneyimleri: niteliksel bir çalışma. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 7(2), 42-58.
- Koç, N.K. (2017). Çağrı üzerine iş ilişkisinin güvencesizliğinde çalışan üniversite öğrencileri. *Mülkiye Dergisi*, 41(3), 83-110.
- Lok-Dessalieu, R. (1999). *Review of poverty concepts and indicators*. New York: UNDP.
- Lipton, M. (1997). Poverty: Are there holes in the consensus? *World Development*, 25(2), 1003-1007.
- MacPherson, S., Silburn, R., (1998), The meaning and measurement of poverty, Dixon, J., Macarow, D. (Edt.), *Poverty: A persistent global reality* içinde (p. 1-19), London: Routledge.
- Manthei, R. J. & Gilmore, A. (2005). The effect of paid employment on university students lives. *Education+ Training*, 47(3), 202-215.
- Newton, J. & Turale, S. (2016). Student poverty at the university of Ballarat. <https://doi.org/10.1002/j.1839-4655.2000.tb01309.x>
- Okurkan Bursal, M. (2010), *Yoksullukla mücadelede Dünya Bankası'nın değişen rolü* [yüksek lisans tezi]. Cumhuriyet Üniversitesi.

- Öçal, N. (2021). *Endüstri 4.0, Türkiye’de Endüstri 4.0 uygulamaları ve seçilmiş ülkeler ile Türkiye’nin endüstri 4.0 uygulamaları üzerine bir inceleme* [yüksek lisans tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Perna, L. W. (2010). Understanding the working college student. *Academe*, 96(4), 30-33.
- Sallan Gül, S. (2002). Türkiye’de yoksulluk ve yoksullukla mücadelenin sosyolojik boyutları: göreliden mutlak yoksulluğa. Y. Özdek (Ed.), *Yoksulluk, şiddet ve insan hakları* içinde (s.107-118). Ankara: TODAİE Yayınları.
- Schunke, R.M. (2023). Examining the relationships between academic adaptation and life-domain issues among working university students in Estonia. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 22(4), 58-72
<https://doi.org/10.26803/ijlter.22.4.4>
- Sidney, M. S. (2009). Poverty, inequality and social exclusion. J. S. Davies & D. L. Imbroscio (Ed.), *Theories of urban politics* içinde (p.171-187). London: Sage Publications,
- Summer. R.M., Megan, Mc Coy., I. Trujillo & E. Rodriguez (2023). Support for working students: understanding the impacts of employment on students’ lives. *Journal of College Student Retention: Research, Theory and Practice*, 26 (4), 1123-1146. doi: 10.1177/15210251221149209
- Şenses, F. (2006). *Küreselleşmenin öteki yüzü yoksulluk*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Şentürk, O. (2018). *Yoksulluğu etkileyen faktörlerin deney tasarımı modelleriyle araştırılması*. [uzmanlık tezi]. Türkiye İstatistik Kurumu
- UNESCO. (2017). *Six ways to ensure higher education leaves no one behind*. 12 Ekim 2024 tarihinde <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000247862> adresinden edinilmiştir.
- Usanmaz, A. & Kahraman, F. (2020). Güvencesizlik, gençlik ve inşaat: inşaatın eğitimli gençleri üzerine bir araştırma. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 8 (20), 106-134.
- Tekeli, İ.(2000). Kent yoksulluğu ve modernitenin bu soruya yaklaşım seçenekleri üzerine. *Devlet reformu yoksulluk* içinde (ss.139-160). İstanbul: TESEV Yayınları.
- Tetteh.E.N. & Attiogbe, E.J.K. (2019). Work–life balance among working university students in Ghana. *Higher Education, Skills and Work-based Learning*, 9(4), 525-537. <https://doi.org/10.1108/HESWBL-08-2018-0079>
- Tumin, T., Faizuddin. A., Mansir, F., Purnomo, H. & Aisyah, N. (2020). Working students in higher education: challenges and solutions. 4(1), 79-89. <https://doi.org/10.35723/AJIE.V4I1.108>

- Türkiye İstatistik Kurumu (2020). İşgücü istatistikleri mikro veri seti: 2020. 25.11.2024 tarihinde <https://www.tuik.gov.tr/media/microdata/pdf/istatistikler.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2023). *İstatistiklerle gençlik*. 01.12.2024 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Genclik-2023-53677> adresinden edinilmiştir.
- World Bank (2014/2015). *Global monitoring report*. 19. 05.04.2024 tarihinde <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/20330> adresinden edinilmiştir.
- YÖK (2023). *Yükseköğretimde yeni istatistikler*. 18.09.2024 tarihinde <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2023/yuksekogretimde-yeni-istatistikler.asp> adresinden edinilmiştir.

Extended Abstract

Youth is a crucial category within the social structure, representing both the dynamism of society and its potential future directions. Owing to this significance, youth has been examined from various scientific perspectives. From a sociological viewpoint, youth is central to issues such as sustainable policies, education, employment, development, raising healthy generations, and ensuring the continuity of society. One subgroup within this category is university students, and studies on them often focus on employment, human capital, and academic performance. However, the diverse challenges faced by students during their university years have also become an important topic of inquiry.

This study specifically addresses students who enter the labor market before graduation as a result of the changing nature of work. According to various data, the number of individuals who participate in employment while continuing their education increases each year. As students encounter poverty and deprivation, their likelihood of joining the labor force also rises. The different definitions of poverty across disciplines are crucial for explaining its multiple dimensions. Nonetheless, it is equally important to establish the link between poverty and chronic poverty in the specific case of university students. Many data suggest that students' experiences with poverty do not begin at university; however, the changing and increasingly difficult economic conditions during their university years exacerbate these circumstances, ultimately making students more vulnerable.

A review of the literature reveals that many university students, both in Turkey and internationally, seek temporary employment in various sectors in order to escape poverty and continue their education. In general, studies show that the lack of sufficient family support, the inability to access loans or scholarships, or the inadequacy of these supports to cover students' living

expenses in today's economic climate drive students to engage in different forms of paid work. This study examines university students' efforts to cope with poverty by working, with a focus on a local context. Specifically, it investigates whether the increasing practice of "self-financing while studying" among students at Muğla Sıtkı Koçman University is effective in alleviating poverty. The study also seeks to understand the sociological factors that push students into the labor market before graduation and to explore their workplace experiences, their ability to balance work and academic responsibilities, the challenges they face, and the strategies they adopt to overcome them. To achieve these aims, qualitative research methods were employed. Using snowball sampling, in-depth interviews were conducted with students who voluntarily agreed to participate. In total, sixty-seven students from seven faculties and twenty-one departments on campus took part in the study. Of the participants, thirty-nine were women and twenty-eight were men. The students were employed across various sectors of the service industry, including chain supermarkets, fast-food restaurants, cosmetic stores, bookstores and stationery shops, cafés, event organizations, construction sites, swimming pools, the university and its hospital, and flower shops. They held diverse positions such as waiters, baristas, sales consultants, customer service representatives, cashiers, receptionists, tea servers, motorcycle couriers, stock clerks, construction workers, packing staff, deputy store managers, and part-time student workers. The monthly household incomes of the participants ranged from 18,000 to 120,000 Turkish Lira, while their personal earnings varied between 3,500 and 30,000 Turkish Lira. The findings were analyzed in relation to the intersection of work and poverty. Based on their socio-demographic characteristics, it was determined that the students generally belong to the lower or lower-middle classes, many come from large families, and most have work experience in labor-intensive sectors. The study also revealed that the household incomes of many participants fall below the hunger and poverty thresholds established by various institutions, which has compelled them to take up employment—even before entering university—in order to contribute to their families' financial support.

The findings indicate that students primarily work to achieve a sense of financial security and to meet their basic needs. Some participants not only cover their own expenses but also contribute financially to their families. Despite these efforts, students often live on very limited means. Another key finding is that financial hardship prevents many from participating in social and cultural activities, leading to deprivation in these areas. Working during what are often described as the "best years" of their lives, and struggling to survive on their earnings, negatively impacts students' motivation. A significant factor affecting motivation is the long and irregular working hours, which leave students fatigued and unable to fully engage in academic responsibilities. Poverty, deprivation, and demanding work conditions affect them not only physically but also psychologically, making it difficult for some to maintain a balance between their studies and employment. Importantly, the

study shows that students are unable to break free from the cycle of poverty inherited from their families, even while working. Participants emphasized the necessity of stronger government support for students who are forced to work yet remain trapped in poverty. The primary solution they suggested was direct financial assistance, including affordable housing, subsidized meals, and transportation support, as well as the provision of loans and scholarships that reflect current economic conditions. Additionally, students highlighted the importance of mentoring, counseling, psychological support, and the expansion of suitable employment opportunities as complementary measures.